

Oskrba bližnjih se ne drži urnika.

Potreba po oskrbi se spreminja.

Prilagoditi se mora tudi trg dela.

www.eurocarers.org/ecd

Pogovor z mag. Ksenijo Ramovš, vodjo Usposabljanja za družinske in druge neformalne oskrbovalce®

V kolikšni meri se ljudje, ki skrbijo za bližnjega, sploh prepoznajo kot neformalni oskrbovalci in kaj pomeni za posameznika, če svojo vlogo prepozna oziroma je ne?

V večini oskrbujejo starejše ljudi svojci. Po tradicionalnem nagibu kot neko samoumevno nalogo, ki se je oblikovala med življenjem, sožitjem, so prevzeli skrb za svoje. Da bi se prav prepoznali v tej neki posebni vlogi, se to dogaja v zadnjem času, zadnjih 10-15 let. To tudi pokaže izrazoslovje, saj pred tem izrazov za področje oskrbe nismo imeli. Tudi v tujini izraz *formal carers*, *family carers* – to so izrazi, ki so stari manj kot 30 let. In tudi pri nas se to še uveljavlja. Zakon o dolgotrajni oskrbi tudi daje enega od pomembnih poudarkov na družinske oskrbovalce.

V realnosti vsakdanjega življenja so vse vloge med sabo prepletene. Da bi se prav videli zgolj v vlogi nekoga, ki oskrbuje - mislim, da je to preveč redukcionistično. Jaz pristopam k svoji mami kot nekdo, ki sem jo oskrbovala, ampak hkrati tudi kot hčerka, včasih tudi v vlogi zaupnice, kot prijateljica v nekem segmentu, kot poslušalka. Težko je govoriti o tem, da bi se kdo opredelil kot samo oskrbovalec. Tudi če pomislim nase, ko je Jože zadnje pol leta potreboval oskrbo, sem bila najprej žena in sem tisto, kar je sama situacija narekovala, da je potrebno postoriti, storila za njegovo udobje, njegovo dobro počutje in obenem, da je to usklajeno tudi z mojimi stvarmi, obveznostmi – gre za preplet vsega. Tudi naše izobraževanje je oblikovano tako, da zajema človeka kot celoto, ne pa zreducirano zgolj na eno vlogo.

S katerimi konkretnimi situacijami in izzivi se neformalni oskrbovalci najpogosteje srečujejo? Ali lahko izpostavite kakšen primer iz prakse?

Trenutno zelo aktualen izziv je, da imajo težave pri uveljavljanju dolgotrajne oskrbe. Na dolgi rok je pa izziv usklajevanje svojih vlog z oskrbovanjem, s svojimi nalogami. Ker običajno oskrbujejo t.i. sendvič generacije, ki skrbijo deloma še za otroke ali vnuke, in so vpeti v različne naloge. Na drugi strani pa oskrba zahteva pogosto celega človeka, bi rekla cel človek plus, da je dejansko kos. Zato je tako zelo pomembno, da jih spodbujamo.

Svojci imajo velikokrat težave da porazdelijo vloge, da prosijo za pomoč tudi svoje bližnje oziroma se zmenijo za sosedsko pomoč, tudi prostovoljsko se da marsikaj rešiti, priskočiti na pomoč, da ne pride do izgorevanja. Raziskave jasno kažejo, da so svojci zdravstveno tiste ranljive skupine, ki potem trpijo zaradi bolezni oziroma jih bolj potencirajo, razvijejo zaradi oskrbe.

Kaj lahko naredi oskrbovalec sam, da lažje usklajuje delo in zasebno življenje in mu ni med tem dvojim treba izbirati?

V prvi vrsti je to, da se mora vprašati, koliko dejansko zmore in koliko hoče. Dostikrat je tako, da zmore, pa zaradi slabih odnosov, ki jih je imel z očetom ali materjo, potem ni pripravljen oskrbovati.

Prevladujejo pa obratne situacije - takšnih primerov poznam iz prakse veliko. Da je žena zelo želela in je oskrbovala moža, ampak je bila tudi sama kronično bolna. Mož je imel Parkinsonovo, začetek demence, žena pa je imela pa poleg sladkorne tudi revmatizem. Ker se je zelo bala, da bi moža dali v dom, je skrbela zanj preko svojih moči. Velikokrat se taka oskrba, ko svojec preseže samega sebe, obnese in da ljudem smisel, kar tudi raziskave potrjujejo. Ko ljudi vprašajo po smrti svojca, ali bi še enkrat oskrbovali, če bi bili na istem, odgovorijo, ja bi. Kljub vsem težavam, kljub temu, da so izgoreli.

Mnogi pa seveda tega ne zmorejo in tudi sami pristanejo v položaju, ko potrebujejo oskrbo. Tudi ljudje, ki prihajajo na usposabljanje, marsikdaj kdo pove, da skrbi za oba starša. Da je mama očeta oskrbovala eno obdobje, ampak potem, zaradi svojih kroničnih bolezni, ker je bolezen napredovala in zelo pogosto tudi zaradi tega, ker je kompenzirala, se je vse skupaj porušilo. Taki primeri so sploh zelo težavni, kjer svojec ne oskrbuje samo enega ampak dva, v tem primeru je še toliko bolj potrebna mreža podpore, da to človek zmore.

Kaj bi lahko naredili delodajalci, da bi oskrbovalci lažje usklajevali delo in zasebno življenje in jim med tem dvojim treba izbirati?

To so zdaj veliki izzivi, ker oskrba je služba brez konca, 24 ur na dan. Ugotavljam, da svojci, ki oskrbujejo doma, dostikrat potem, ne samo da zelo kompenzirajo oskrbo in naredijo več kot bi bilo potrebno, ampak da potem tudi ne znajo zase poiskati primerno pomoč.

Kar se tiče dela, je to celostni problem, sistemski. Na Nizozemskem spremljam, kako so nekatera podjetja zelo prijazna družinam in praviloma so tisti, ki so prijazni družinam, tudi prijazni starejšim delavcem, tistim, ki skrbijo za starejše. V obeh primerih gre za oskrbo in v obeh primerih je potrebna fleksibilnost. Ko je na primer bolan otrok ali s posebnimi potrebami, tudi potrebuje starša zelo fleksibilno. Tu so dobre prakse in tudi delavci, če imajo posluš od svojih delodajalcev, so praviloma pripravljeni več narediti v službi, nekako vračajo na drug način in lojalnost do podjetja se poveča. Tako da so koristi obojestranske.

Kaj bi lahko naredili na nacionalni ravni, da bi oskrbovalci lažje usklajevali delo in zasebno življenje in jim med tem ne bi bilo treba izbirati?

Delovna zakonodaja sicer narekuje, da človek, ki oskrbuje ima določene možnosti, ampak je zelo ohlapna. S trendom, da je starih ljudi vedno več in da ne bo nikoli možno skrbeti zanje v celoti z javnimi službami, bodo svojci še naprej ostali ključni. Ta segment zaposlenih svojcev glede na to, da se podaljšuje doba zaposlovanja, stari 65+ po novi zakonodaji, po novih potrebah, da so še naprej zaposleni.

Zakonodaja s tem, da spodbuja k fleksibilnosti delovnega časa, k različnim oblikam delovnega časa - krajši, daljši. Nikakor pa ne z restriktivno politiko zaposlovanja – take praviloma na nobenem področju ne rodijo dobrih sadov. S tem mislim, da se nekaj nujno uzakoni, zelo natančno opredeli, da ima vsak na primer pravico, da mu delodajalec plača 20 dni na leto dopusta za oskrbo družinskega člana – ne, to ne bi bilo smiselno. Treba je najti kompromis. Tisto, kar potrebuje oskrbovalec, je predvsem čas. Morda, da država preko zavarovanja, morda celo preko dolgotrajne oskrbe, predvidi, da lahko človek vzame nekaj dni prosto.

V Slovenskem združenju neformalnih oskrbovalcev se trudimo tudi za priznanje kompetenc, ki so jih neformalni oskrbovalci pridobili v obdobju oskrbe, z namenom, da se ob koncu oskrbovalnega obdobja lažje vključujejo nazaj na trg dela. Kaj nam lahko poveste o tem?

To je nujno. Tak način priznavanja dela formalnega in neformalnega izobraževanja je priznan tako rekoč v vseh evropskih državah in tudi pri nas. Če že ne formalno, se neformalno upošteva, sploh glede na to, da oskrbovalcev primanjkuje, je suficitaren poklic. Vse te veščine so gotovo dobrodošle.

Zaradi pomanjkanja tovrstnega kadra bodo v ta sektor zdravstva, varstva, oskrbe, zaposlovali vse, ne glede na to ali je usposobljen ali ne, samo ,da je človek pripravljen delat.

